

Slovo k povzbuzení na sobotu 13. února 2021, sobotu 5. týdne v mezidobí
Biblická čtení: Gn 3,9-24; Ž 90; Mk 8,1-10

Milé sestry, milí bratři,

pokračujeme v četbě, pokračujme i v rozjímání nad krásnými biblickými obrazy o pradějinách světa i člověka, jak nám je předkládá prvních jedenáct kapitol knihy Genesis. Po včerejším popisu prvotního hříchu máme dnes před sebou popis jeho následků: Obraz vyhnání z ráje.

Po hříchu, po sněžení ovoce ze stromu poznání se první lidé snažili před Bohem v zahradě skrýt. Něco takového samozřejmě možné není, před Bohem se nelze skrýt, ani v zahradě ani kdekoli jinde, Hospodin vždy člověka s láskou vyhledává a usvědčuje ho z jeho hříchu, aby si člověk sám svůj hřích přiznal a uvědomil. Muž a žena se sice zprvu snaží shodit vinu jeden na druhého, muž na ženu a žena pak na hada, i to je pro lidský hřích prototypické, ale aspoň špatnost svého skutku nepopírají: «Žena, kterou jsi mi dal, ta mi dala z toho stromu, a tak jsem jedl... Had mě svedl, a tak jsem jedla». To je předpokladem, že proces odpuštění a návratu k Bohu bude moci začít.

Nejprve následuje prokletí hada, d'ábla: «Bud' zlořečený mezi všemi krotkými i divokými zvířaty». Hned spolu s ním ale zaznívá mnohem zásadnější proroctví, zaslíbení spásy: «Nepřátelství ustanovuji mezi tebou a ženou, mezi potomstvem tvým a jejím. Její ti rozdrť hlavu, zatímco ty budeš šlapat po jeho patě». Už svatý Irenej, církevní otec druhé poloviny druhého století, první teologický systematik, biskup a mučedník, v těchto slovech četl první zaslíbení příchodu Mesiáše narozeného z ženy, tedy zaslíbení Krista narozeného z Marie Panny. Proto počínaje Irenejem nejeden církevní otec hovořil o tomto verši jako o *protoeuangelion*, jako o „první radostné zvěsti“. Na křesťanském Západě pak kvůli chybnému Jeronýmově překladu «ona» (Maria), namísto správného «ono» (potomstvo), jak je v hebrejském originále, anebo aspoň «on» (Mesiáš), jak překládá řecká Septuaginta, dostalo toto proroctví ještě silný mariánský rozměr: Jako ta, která rozdrť d'áblu hlavu, byla spatřována sama Panna Maria. Však stačí vzpomenout na mnohá taková její vyobrazení, kdy Maria stojí na hadovi a rozdrcuje mu svou nohou hlavu.

Dále slyšíme slova Božího trestu vztahující se na člověka: «Rozmnožím útrapy tvých těhotenství, v bolestech budeš rodit své děti, ale přece budeš toužit po muži, a on ti bude vládnout... Zlořečená bud' země kvůli tobě, s námahou se z ní budeš živit po celý svůj život... V potu tváře budeš jíst chléb, dokud se nevrátíš do hlíny, vždyť z ní jsi byl vzat». Vše těžké a bolestné v životě člověka, včetně jeho pozemské pomíjivosti – porodní bolesti ženy, těžká práci muže, narušenost jejich vzájemného vztahu, smrt – jsou zde chápány, interpretovány jako následek hříchu. Odtud také dlouhá biblická tradice vnímání bolesti, tíže života, nemoci a zejména smrti jako následků prvotního hříchu, jako trestu za hřích.

Ano, to, jak člověk bolest a nemoc a především smrt bolestně prožívá, navíc s možností smrti věčné, je skutečně následek hříchu, o tom není pochyb. Ani o tom, že i leckterá bolest a tíže, kterou si navzájem působíme, je přímo hříchem anebo jeho důsledkem. Ale možná můžeme jemněji rozlišovat, můžeme zkusit rozlišit prožitek a zkušenost bolesti, nemoci a smrti jako takových – ty jsou ovlivněny naší porušeností, jsou vyhnáním z ráje, a bolest, nemoc a smrt jako takové. Díky tomu možná nemusíme samu bolest (zvláště například tu porodní), ani nemoc, ani dokonce samotný fakt smrti vnímat jako důsledek hříchu, ale jako součást přirozené nedokonalosti a s ní související poruchovosti stvoření. Co je pak důsledkem hříchu a co v biblickém obrazu můžeme určitě jako v Božím slově číst, je tragičnost jejich prožívání a především pak nebezpečí smrti věčné, věčné ztráty přístupu ke «stromu života».

Jasným následkem hříchu je ovšem narušení vztahů (rovnosti) mezi lidmi, zvláště mezi mužem a ženou, a především narušení vztahu člověka k Bohu. O tom mluví celé dějiny, o tom je celé vyhnání z ráje.

Mezi vyslovení trestu a samotné vyhnání z ráje je však vložen jeden překrásný moment: Žena dostává krásné jméno «Eva». Je odvozené z hebrejského *Chawwá*, podle lidové etymologie „Živa“ (*chajah* znamená „žít“). Být «matkou všech živých» není pochopitelně důsledkem hříchu, je to vyjádření jedno z nejkrásnějších a nejuctyhodnějších posláních ženy, jejího mateřství. Nicméně po hříchu, zdá se, musí být něco tak navýsost přirozeného připomenuto, neboť i toto vnímání totiž může být (a bohužel i je) hříchem narušeno.

Následuje vyhnání z ráje: «Vykázal ho tedy Hospodin Bůh ze zahrady v Edenu... Vyhnal člověka a postavil východně od zahrady Edenu cheruby a ostrý blýskající meč, aby střežili cestu ke stromu života». Známe je i z mnoha vyobrazení. Už staří církevní otcové rádi rozjímali o tom, kam vlastně Bůh vyhnal první lidi.

Svatý Jan Zlatoústý, velký církevní otec, svatý patriarcha konstantinopolský a fenomenální kazatel (o čemž ostatně svědčí právě jeho přízvisko, *Chrysostomos*) konce čtvrtého a začátku pátého století, byl přesvědčen, že Bůh Adama s Evou nevyhnal daleko, nýbrž jen na cestu vedoucí k ráji. A to proto, aby lidé, kdykoli se otočí, zavřený ráj zahlédli, aby se v nich vzbudila touha po návratu do ráje, touha po ráji, který ztratili, a především aby mohli také najít cestu zpátky, cestu, která do ráje vede. A aby to nebylo příliš daleko.

Podle výjevu Velkého žitavského postního plátna z roku 1472 (o kterém již v minulých dnech byla řeč) zobrazujícího vyhnání z ráje se Adam ještě těsně před vyjitím z rajske brány otočil, jakoby proto, aby si dobře vštípl do paměti krásu ráje, jeho podobu, aby pak věděl, proč se tam má toužit vrátit.

Touha po štěstí, po dobru, v posledku po Bohu a po věčnosti, která v různých formách třímá v lidském nitru a roztodivnými způsoby se projevuje, není tak vlastně ničím jiným než touhou po ztraceném ráji, po zkušenosti Boží blízkosti, jejíž prožitek zůstal zakódován kdesi hluboko v lidské přirozenosti i v její (kolektivní) paměti. Ne nepodobně tomu, jako v malém dítěti zůstane (nadosmrtní) hluboce zakořeněna vzpomínka na šťastné dětství...

První čtení nám tak opět nabízí mnoho podnětů k rozjímání. Žádné nebohé „slovo k povzbuzení“ nemůže být ani v nejmenším schopno tyto Boží podněty nikdy ani vyjmenovat. A tak se vraťme sami k textu Božího slova a rozjímajme o něm. Třeba o tom, jak se v našem vlastním životě projevují důsledky „vyhnání z ráje“, co to pro nás znamená, ale možná ještě více o tom, jak i nás Bůh hledá, jak i nám zaslubuje svou pomoc, zaslubuje Krista, a jak tak odpovídá na naši touhu po ztraceném ráji...

Zvláště biblické obrazy prvních jedenácti kapitol První knihy Mojžíšovy jsou od toho, abychom se do nich – jako do vitráží, skrze něž svítí Boží světlo – co nejčastěji a co nejdéle dívali...